

Universitätsbibliothek Wuppertal

Epistolæ obscurorum virorum

cvm inlvstrantibvs adversariisqve scriptis

Textvs

Hutten, Ulrich von

Lipsiæ, 1864

(Ex Hochstrati apologia secunda contra defensionem quandam in favorem
Ioannis Reuchlin editam, Coloniæ anno MCCCCCXIX publicata)

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-976](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-976)

Ocularis speculi liquido constabit, si modo integre declaratum, cum declaratione tam latina quam teutonica legatur, non autem, ut iste 'Nos Frater' falsando decerpserit, membratim cæsimque. Legant obsecro civiliter quæ de hac controversia scripsi, sigillatim singula, Et sit iudex quisquis bonitate ingenii et virtutum probitate pollet. Porro neminem commoveat, quid hæc belua diebus ac noctibus perstrepens maledictis vetera convitia novo bello iterat, quæ didicit facit, Si carere convitio velis, lingua excidenda est. Tu vero fortis athleta pugnabis contra Lernæam bestiam, pro veritate contra mendacium. Ego veteranus triumphantes vos iuvenes aspicere debeo, et laudare, non triumphare. Quare et te tibi, et me tibi, et Nazarænum illum Benignum tibi tuisque lacertis librandum committo. Vale, Stutgardiae .XII. Kalen. Apriles. Anno .M.D.XVIII.

Ioannes Reuchlin Phorceñ. LL. doctor.

[*Ex Hochstrati Apologia secunda
contra defensionem quandam in favorem Ioannis Reuchlin editam*

Coloniæ anno M.CCCCXIX. publicata.]

¶ Reverendo ac dignissimo patri, Domino Ioanni Ingewinkel, sanctę sedis apostolicę Prothonotario, Preposito quoque Xantensi, et ecclesię Coloniensis Archidiacono, concessionumque apostolicarum censori iustissimo, Frater Iacobus Hochstraten, hereticę pravilatis Inquisitor, et sacre theologię humilimus professor. S. p. d.

Elucubraveramus anteactis diebus, præstantissime ac magnifice domine Prepositę, opusculum quoddam, quod in manus incidisse tuas literis dignationis tuę certiores facti sumus, cui Apologię (quam primam vocamus) indidimus nomen, eo quod cuiusdam dialogi (quem Georgio ascripsere Benigno) futilibus vaframentis adversus catholicam (quam tuemur) veritatem inepte obloquentibus, non tam satisfaciat, quam veritatem ipsam defendat. Quoniam autem cum hominibus, quorum est ratione uti, et rationabiliter obtendere, nobis animus erat disputare (id quod in eiusce Apologię et initio et calce protestati sumus) offendimus omnino neminem, qui ad rogatum responderet, aut ex ratione tractui nostro obniteretur. At solus Capnion, cum vidisset e manibus suis (quam se habere putarat) clavam herculis evulsam, obrutum quoque edificium, super quod omnem collocarat enalandi spem, omnesque suos errores manifeste detectos, dolore cordis tactus intrinsecus plus nimio infremuit, et poeticis furiis actus sola præludia libri nostri, quam primam dicimus apologiam, nostram quoque personam citra quamcunque rationem solis convitiis atque maledictis responsi loco lacessivit, rem ipsam principalem propriis destitutus viribus aggredi non

inter F. Iacobum Hochstraten Inquisitorem Coloniensem & Iohannem Reuchlin. LL. Doc. ex Registro publico, autentico & figillato. prodierunt Hagenosę in ædibus Thomę Anfelmi Anno M.D.XVIII. Mense Februario (in 4°. A...I). Repetita sunt ap. v. d. Hardt Hist. liter. ref. II. p. 94...130.

³ civiliter] 'Incivile est nisi tota lege perspecta una aliqua particula eius proposita indicare vel respondere'. Cels. L. 24. D. de legib. ³⁰ i. e. tractatui.

presumens. Id sane quod (veritate freti) nobis iamdudum polliciti fueramus, eam scilicet nos construxisse veritatis arcem, in quam nec clari nec de obscura cohorte viri, immo nec mundus omnis citra dei offensionem atque universalis ecclesie scandalum quicquam posset. Nec nos spes illa fallere poterat, tum quod fortior sit omnium veritas, tum quod ei fuimus et sumus innixi scriptu- 5 rarum fundamini, cui nemo adversariorum resistere potest. Addamus quoque quod cor nostrum nullatenus nos reprehendat in quovis eorum que Capnion dudum tum in libello suo appellatorio, tum in sua fabulosa Cabula, atque supra quam cuiquam credibile est erronea, et novissime in maledictoria sua (que ad generosum comitem de Nuenar hac estate scripta est) epistola, turpiter effudit. 10 Taceo quod eius etiam infrunitam ad maledicendum facilitatem in nostra Apologia prima usque adeo deteximus, ut facile nobis persuasum habeamus, neminem virum bonum execrabilibus ipsius fidem habiturum maledictis. Hinc eius nenius ac turpissimis utrobique convitiis (que tamen omnia et singula facillime etiam citra mendacium et veridice omnino in suum auctorem retorqueri pos- 15 sent) respondere duxi indignum, vel ob id maxime, cum Reverendissimus dominus Cardinalis D. Darducensis, (quem a iuventute eque ac patrem coluimus, et quo in trecentis annis ipsa Alemania non procreavit ecclesie tam in scientiis quam in virtutibus et sapientia utiliorem) hisce nos dudum adhortatus consolatusque sit verbis 'Amantissime magister noster, dolere forsitan me existimas, 20 Aij quod te mihi aman||lissimum et alterum me .N. noster tot maledictis insectatur mendaciis, confictis quoque erroribus impetit, dilacerat et prosequitur. Gaudeo potius quod supra dorsum tuam fabricant peccatores suam iniquitatem prolongent, dum adversus veritatem possunt nihil. Iam licet te ipsum experiri Infelix est (nostri Cordubensis sententia) cui nihil unquam accidit adversi, non 25 enim licuit ipsi seipsum experiri. esto forti animo et hominem insanum cum deliramentis suis irride potius, iacula que in te mittere tentat, ipsum invadunt et dilaniant etc. O verbum sapientissimi theologi preclarum, rebus quoque apostolicis similem, qui ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Vafra mentis igitur maledictoria 30 Capnionis dimissis (que cuiuslibet viri boni auribus indigna sunt, que etiam potius auctorem suum manifestant et depingunt, quam me, innocenter pro ecclesia lesum, quum philosopho teste Talis quisque sit qualia dicit et operatur) super his solum tecum libet commentari, que ad doctrinam pertinent. Quorum cum unum solum offenderemus, unum solum apprehendimus. quod (etsi errabundus) Capnion 35 in prefata sua ad comitem depinxit epistola, ubi facile contuebitur tua reverenda paternitas, quam curta in iure sit ille supelleus, et quam modice eorum qui magnam scientie eminentiam de eo suspicantur, satisfecerit expectationi. volens enim me conflatores inferre mendaciorum, hec pro more suo in me effudit verba: 'Dicit me librum hereticum defendere, deinde protestatur me non 40 esse hereticum. Si non sum hereticus, quod ille palam fatetur et protestatur publice, Coloniensesque magistri nostri sic determinaverunt, certe constatum mendacium erit me hereticum librum defendere'. Hec ille. Novimus equidem (ut paucis huic puerili cavillo respondeam) de beato Ioanne Chrisostomo memorie mandatum, quod ipse aliquamdiu Origenis hereticos defenderit libros, quem tamen 45

⁶ Contra Reuchlini de arte cabalistica libros tres a. 1517. primum publicatos Hochstratus miseram 'Destructionem Cabale' edidit Coloniae a. 1519. in 4°. ⁹ maled. epist.] i. e. ea quam huic Hochstraticae præmisimus. ¹⁷ Dertusensis, postea papa Adrianus VI. ²⁵ Cf. Senec. epp. mor. XIX. l. ³⁷ qui] q̄ 1.

Chrisostomum ob id de heresi a nemine notatum accepimus, cum ibi nullos
 complexos defenderit errores, quia dum in lucem editi non essent, sanctum
 virum latebant, quemadmodum et multi sunt qui sonticum librum Ioannis
 Reuchlin defendunt, et tamen nunquam illum legerunt, et si legerunt, latens
 5 tamen venenum non animadverterunt. Porro si quisquam gratia defendendi
 heretici aliquo sanguinis aut alterius necessitudinis vinculo sibi coniuncti (quem
 hereticum novit) mentiatur, asserens, amico suo, similiter et libello heretico
 ab eodem edito, catholicum esse sensum, ob id tamen taliter mentiens, nequa-
 10 quam hereticus est censendus, sed heretici et hereticalis quoque libelli defen-
 sor. Potest namque quis defendere hereticum et non esse hereticus, ut pa-
 tet in .§. Si vero. ca. Accusatus, de here. libro. VI. Unde utiliter ius dis-
 tinguil hereticorum defensores ab hereticis. Patulum est autem Capnionem
 in suo almanico consilio ocularis speculi plures conscripsisse propositiones per-
 15 nitiosas, piarum aurium offensivas, et nunquam in ecclesia dei tolerandas,
 attamen sciens eas in suo consilio contentas, defendit et excusat, in quo pro-
 fecto innocenti Chrisostomo reprehensibilior est. Quia tamen Capnion non vi-
 detur defendere erroneum (quem faciunt) sensum earum, sed ut maleolentem
 condiret libellum suum, in primis per falsas quasdam declarationes, deinde per
 20 confictas, ementitas quoque tergiversati|ones, illas ipsas suas propositiones per
 capillos trahere nisus est ad eum sensum, quem dum exordiretur, ne cogita-
 verit quidem, quippe quem sensum neque sui patiuntur verba libelli, nec series
 admittit verborum, quinimmo et almanico suo textui palam refragatur, id quod
 in secunda et tertia nostris editionibus Romę iudicialiter exhibitis insolubiliter
 monstratum est. Hęc prædicta ea potissimum approbant, quę Parrhisiis ante
 25 aliquot annos gesta sunt. Transmiserat enim Capnion ipse (nec inficiari potest,
 literę enim suę id manifeste indicant) pro sua excusatione ad sapientissimos
 theologos Parrhisienses triplices suas declarationes seu defensiones, quas cum
 viri illuminatissimi diligenter revidissent, conspicientes eas principali Capnionis
 libello nec consonare nec coherere, immo palam refragari, illis minime obstan-
 30 tibus, utpote tum falsis tum impertinentibus, post quadraginta congregationes
 desuper habitas, libellum sepedictum sua doctrinali sententia igni adiudicarunt
 exurendum, Auctorem quoque Capnionem videlicet ad revocationem compellen-
 dum. Per dictas itaque (etsi falsas atque confictas tergiversationes Capnion
 satis (quantum ad extra iudicare licet) ostendit a prioribus se erroribus abi-
 35 visse. Quaquam igitur honoris sui amplius quam veritatis amator, converterit
 se ad confictas tergiversationes, falsum quoque dicat, dum scribit, ab initio se
 catholicum tenuisse, scripsisse, et intendisse sensum, eum tamen Capnionem no-
 lebamus (neque certe debuimus) dicere hereticum, quando de post reiecta perti-
 nacia ostendit se amplexum catholicum sensum (false tamen) trahendo. Et quia
 40 (ut supra indicavimus) possibilia sunt, heretici hominis et hereticalis libri esse
 defensorem, et tamen hereticum non esse (id quod Capnion iuris ignorantia la-
 borantem fefellisse videtur) ea propter cernit tua egregia dominatio, videt et
 mundus omnis, quam futiliter Capnion, quam simul indocte (volens nos convin-
 cere mendacii) prenotata in nos effutiverit verba, in quibus nil aliud ille vir
 45 bonus ostendit, quam sibi plurimum esse poetice furie, seque intellectu et do-
 ctrina multum deficere. Et certe nullo colore nos mendacii arguere poterit, ob
 id quod ipsum ab heresi supportavimus, nisi ipse revera hereticus fuerit. Si
 autem vexatione dante intellectum ad cor reversus (prout ipsius tonant decla-
 rationes) nunc sensum teneat catholicum, heresim profecto deseruit, at honoris
 50 sui nimis amator veritatem non satis honoravit. Nam postquam intellexit et

vidit pravas suas positiones et erroneas assertiones in oculari suo speculo contentas sanctissime ab ecclesie doctoribus impugnari, finxit et commentus est, se in scribendo pravam non habuisse sensum, qui tamen ea tempestate haud dubie sibi fuerat. Ab heresi itaque (utpote in virum semper modesti, et quantum fieri potuit favorabiles) ipsum supportavimus, a mendacio vero quomodo excusetur, ipse viderit, cui palliatis tergiversationes, falso excogitatas, clare deteximus. Hinc diximus eum heretici defensorem libelli, etsi non hereticum. Quod si ea supportatio Capnioni grata non sit quam ei impendimus, maneat hereticus pariter et hereticalis libelli falsus defensor. Abeat deinde quo dignus est, nec Aij tamen de mendacio || nos arguere poterit, quantumcunque illud falso et per 10 vaframenta sua indocte ac ruditer molitur. Sed videat Capnion, ne plus rationis contra eum habeamus eum hereticum appellando, quam ipse habuit contra venerabilem, eruditum quoque et honestum virum ac Christi sacerdotem Ortwinum Gratium, bonarum artium professorem, tibi que uni toto animo et fide deditissimum, quem dum convitiis et contumeliis citra meritum persequi vellet, et 15 apparentibus quibusdam cavillis (quemadmodum nobiscum facere est solitus) in sua defensione per quinque aut sex folia obtundere ac infamare bonum illum et honestum virum non modo heresiarcham, sed et philodemonem, ac multis aliis turpissimis nominibus appellare non erubuit, nullam aliam rationem habens, quam quod Ortwinus in suis carminibus hoc solo genitivo Iovis (et hoc 20 poetarum more) in bonam fuit usus significationem. quam rem ridiculam false deducendo, et turpissima de beata Maria virgine inferendo, se antea sepius ita scripsisse memor esse non voluit, omnem illam invectivarum turpitudinem in ipsum plane retorquendo. Nam qui prior ita scripserat, alterum postea eodem modo scribentem redarguere non potuit, Quodsi non redarguere, multo 25 minus turpissimis et impudentibus convitiis lacerare. Si vero Iovis, sive genitivus sit sive nominativus, diabolum significat, ut Capnion ipse eodem in loco scriptum reliquit, quare obsecro in suis scriptis, et in libris de verbo mirifico tanti Iovem fecit? Quare etiam non redarguit prius amicum suum Ioachimum Vadianum, qui in litteris suis Viennæ Pannoniæ (ut in epistolis clarorum Reuchlini- 30 starum habetur) Anno. M.ccccc.xii. datis, hæc subsequenter ad Capnionem scripsit verba 'Interea (inquit) mi dilectissime Capnion, cum sis philosophus et Iovis per secretissima mysteria inter Germanos interpret' etc. Ex his verbis Capnion ipse, et hoc secundum propriam suam expositionem, interpret erit diaboli. Qua una re nihil sibi turpius potuit attribuere. Verum enimvero quia hæc ad 35 longum declaravimus in prima nostra Apologia, libro secundo, hoc loco missa facimus, ad hoc solum propositum prædicta de Iove allegantes, ut reverenda tua paternitas bonique omnes videant, quibus ambagibus, cavillis et diverticulis utatur Capnion ipse in sui potius scandalum quam aliorum, quod tamen recte rationis oblitus considerare nunquam voluit. Quemadmodum igitur illum pro- 40 bavimus ex Iove hereticum, nihil penitus probando, ita et me vel nullo potius modo et absque ulla comparatione ex supradicto cavillo mendacem. Ceterum ut ad illam epistolam quam ad generosum comitem Nuenarium iampridem dedit, et ad eum potissimum locum, quem hic paulo ante deseruimus quantotius revertamur, Non satis fideliter, et hoc suo more, nostra refert scripta, pater 45 reverende, utpote qui minime protestati sumus, ipsum non esse hereticum, nec hoc magistri nostri Colonienses determinaverunt. Utrumque proinde ad eundem generosum comitem in sua maledictoria epistola scribendo nobis falso

³¹ habetur] pag. l edit. a. 1519.

impinxit, sed calamo dumtaxat commisimus, ipsum Capnionem minime dictum
 aut appellatum hereticum, aut pro tali a nobis impetum. Sed hereticalem
 persecuti sumus, persequemurque vila comite, donec iusta sententia intercesserit,
 rem illam materialem, iudeis quidem acceptissimam, christianis autem one- Aiiij^b
 5 rosam, libellum scilicet ab eo in iudeorum favorem nimis propense editum, et
 toti ecclesie christiane scandalosum, utpote qui inter cetera male olentia pre-
 se fert, sedem apostolicam libros Thalmudicos comburendo christi evangelicum
 violasse preceptum, proinde et eandem, dum diversis temporibus eos combure-
 ret, infelices iudeos crudelissima et iniquissima violentia contra iusticiam evan-
 10 gelicam oppressisse. Ecce quam grandem in sanctam sedem apostolicam (iu-
 deis tamen gratissimam) libellus Capnionis struxit calumniam. Novit insuper
 vero verius prudentia tua, pater reverende, quam impudenter in eadem sua
 epistola a vero declinet Capnion, notans nos de furtiva cause nostre in urbe
 Romana desertione. Nempe post sententie petitionem totiens a nobis reitera-
 15 tam, ante nostrum ab urbe abcessum .R. iudices adorsi sumus, et novissime in
 tue reverende dominationis presentia, coram Reverendissimo domino .S. Eusebii
 instantissime expostulavimus, ut scilicet iuxta nostra allegata et probata in tri-
 bus nostris editionibus iudicialiter exhibitis iudicaremur, petentes nobis adiudi-
 cari quantum probassemus, ita etiam ut si in aliquo defecissemus, in eo vel pre-
 20 sentes nos vel absentes condemnatos iri. Porro numquid furtive causam de-
 serentis officium est, pro parte adversa registri in quo acta conscribuntur
 salarium (quod curiales depositum vocant) notario exolvere? Me autem hono-
 rifice ex urbe recessisse, immo et a procuratore partis adverse, per rigorem
 iuris, refusione quinque ducatorum de camera ea de causa a nobis exposito-
 25 rum, cum istinc recessuri essemus, extorsisse, tua tibi conscientia est testis.
 Et qua ratione pro adversario pecunias exposuissimus, nisi quatenus contentato
 notario (id quod alias neque sperandum neque possibile foret) citius ad sen-
 tentiam pertingere possemus? Callet tandem ut reor tua prudentissima domi-
 natio, quantis vir iste involutus sit tenebris, qui ad mundum multa tanquam
 30 vera scribere non veretur, que deus et homines, et maxime tua dignatio sal-
 sissima esse noverunt, quibus quidem scriptis nunquam potuit esse aliquid pro-
 babilitatis. Dolendum quoque hominem veteranum ante hac de doctrina et mo-
 rum gravitate famosum, usque adeo suam in lucem prodidisse scientie inopiam,
 ut ultra sermonis elegantiam nil ei de sana doctrina suppetere videatur, ut
 35 pote qui bellandi impotens factus, propriam quoque ignorantiam palam profi-
 tens, provinciam theologice concertationis (quam presumptuose prius inuit) nunc
 iuvenibus in communi delegavit discipulis, et hoc in eo genere pugne, ad quod ita
 idonei sunt, ut asinus ad lyram. Nonne potius sibi grandævo (qui rerum theo-
 logicarum gnarus vult videri) in lucta theologica decertandum erat, aut reli-
 40 ctis iuvenibus in re tam ardua, viros maturos, in rebus theologis exercitatis-
 simos, in suum accire adiutorium? Sed quid in theologis saperet, que in sua
 ad nos epistola se ita allegare solitum scribit, ut ruralis sacerdos medicinam
 in medium afferre consueverit, nec tunc erubuit ad nos scribere se nunquam
 sacre fuisse theologie discipulum. Quod si ita est, non debebat tam insignis
 45 poeta falcem suam temerarie et insipienter in messem aliorum misisse. Hinc
 ergo suspica||ri licet, quod pugnaces fortasse iuvenes cum suo patrono et ra- Aiiij
 tione et veritate vacui Capnionisticis armis, meretricio more, apertissimis men-
 daciis, convitiis, maledictis, probris, iniuriis, et id genus argumentis digladiaturi
 sint, quibus congressum denegavimus, velut furiosis ac rabidis canibus, contra lu-
 50 nam latrantibus, nihilque ad rem sane disputando potentibus, quorum insanos

latratus contempsimus, semper quoque ut rudera vilipendimus. Et merito. Nihil enim aliud querunt Talmuthili et philocapniones sive Reuchlinistę, quam ut illorum convitiis et apertis ac plane impudentibus mendaciis pari impudentia respondere velimus, ut totus mundus putaret sacrosanctę fidei negocium, quod nos gerimus, in futilibus gerris et maledicis contentionibus herere. Sed absit, ut nos illud agamus, quod ipsi ex furia poetica dimittere non possunt. Nam stultis et superbis respondendum non esse iuxta illorum stulticiam nos Salomon docuit, ne similes illis fuisse videamur et c. Hunc itaque laborem (ut aliquando finem faciamus) pro veritate assumptum tuę reverendę paternitati dedicamus, quę et censor illius et rerum actarum testis esse potest, Cuius in nos plura sunt beneficia, quam verbis multis effari possimus, huic non modo hunc quem veridice tueri potest laborem, sed et quodvis nobis possibile cum omni reverentia et totis animi viribus supplices offerimus. Nam etsi vitam nostram tibi offeramus, nihil tamen tuis in nos meritis tuęque preclarissimę dominationi impendisse iudicabimur, quam pro sua misericordia diu felicissimam conservet in consolationem iusticiam sitientium et suę ecclesię decorem dominus ipse Iesus, qui regnat et vincit in secula benedictus. Valeant quoque feliciter amici istic nostri, et quę in precedentiibus et subsequentibus de Reuchlinistis scripsimus, in generali solum, neminem specificę ledendo scripta esse volumus. Colonię ex conventu nostro Anno dñi .M.CCCCXVIII. pridie idus Augusti.

¶ Informatio Inquisitoris ad lectorem.

Pręteriere anni septem, lector piissime, quod legitimo Cęsarę maiestatis mandato diversi diversarum clarissimarumque universitatum in sacris literis doctores, una cum Ioanne Reuchlin, suevo legumque doctore et insigni oratore requisiti, consulere debebant, non, ut titulus Reuchlinicę consultationis sive speculi ocularis impressus falso presupponit his verbis 'Ratschlag ob man den Juden alle ire bucher nemen, abthun, und verbrennen soll', Id est An iudeis omnes sui libri auferri, destrui et comburi debeant, nullos omnino excipiendo: verum potius quid statuendum esset, quidve optimum factu videretur, de quibusdam iudeorum libris sacra dei mysteria corrumpentibus, et Christo atque ecclesię blasphemis et c. quia in eodem folio suę consultationis, facie eadem, aliam questionem tanquam sibi oblatam movet, longe a generali predicta questione differentem, quę etiam an sit Imperatoris, ipse sibi viderit. Capnion itaque ceteris gloriosior apparere volens, et limites catholice consultationis Aiiiij^b (citra rationabilem Imperatoris nostri commissionem) nimis exspaciando transgrediens (nunquam enim illi oblata questio fuit a Cęsarea maiestate, an omnes iudeorum libri sint perimendi, ut in eius patet mandato) librum quandam edidit sui consilii, cui postea titulus Speculum oculare, quem cum ipsemet imprimi fecisset, et in nostras manus pervenisset, nos, non ut membrum predictorum ordinis, aut ut prior conventus Coloniensis, sed ut Inquisitor dumtaxat hereticę pravitatis a sede apostolica per tres provincias ad inquirendum constituti, et deinde ad hoc solenniter requisiti, illum pro officio nobis commisso perstrantes, plenum invenimus perniciosis pravitatibus, erroribusque multis, minime in ecclesia dei tolerandis. id quod etiam suis sententiis clarissimi diversarum universitatum doctores publice approbarunt etc. Causa igitur ad urbem Romanam devoluta, ac modo (ut multa alia quę nihil ad rem faciunt,

27 Cf. Reuchlini *Augenspiegel* pag. B.

brevitatis gratia omittamus) ad dies opportunos suspensa, supervenit anno precedenti quidam dialogus Georgio Benigno nazareno ascriptus, in favorem Capnionis editus atque impressus, cui certe hoc festo paschatis præterito satis superque in prima nostra Apologia duce veritate respondimus, illum de verbo ad verbum adamussim recitantes. Hoc autem cum Reuchlin (homō nimis mordax) et alii quidam eius assecle insperato animadverterent, nec rationabilibus causis, aut catholicis sententiis nostris impugnationibus resistere possent, ad convitia atque invectivas, iniquitate ac falsitatis plenas progressum est etc. Præter quas nihil aliud responsi accepimus quam libellulum quendam, ut infra videbis satis ridiculum, a Ioanne sine nomine, in urbe Romana ante duos annos compositum, et Colonie apud nos, velut novam aliquam Reuchlinicę defensionis machinam, nuper publicatum. Exposituri igitur, candide lector, prædicti solum libelli merita, hanc nostram secundam, quę hic subiecta est, confecimus Apologiam, quę et ipsa hoc nomen meruit, cum veritatem catholicam (quam Capnion sepe numero temeravit) adversus garruli cuiusdam sophistę, nobis ignoti, vanitates, immo et blasphemos errores (id quod patebit in proseguendo) ad totius ecclesię catholice salutem firmissime tueatur. Cum autem (ut paulo ante attigimus) neque Ioanni Reuchlin, neque cunctis ad unum Reuchlinistis tam claris quam obscuris (ut in genere solum et neminem offendendo loquamur) post editionem primę nostre Apologie quicquam suppetierit rationalis responsi (construxeramus enim Christo duce machinam invincibilem, utpote auctoritate sacrarum litterarum valide munitam) ne causa Capnionis penitus indefensa videretur, post ipsius maledicta quamplurima et iniurias falsitates, quarum duas solum in precedenti epistola perfunctorie commemoravimus, prætensas etiam quasdam defensionunculas in libello illo de quo statim mentionem feci contentas, citra auctoris (ut obscuri solent) professionem in lucem venisse vidimus, quas reverendus et clarissimus dominus Præpositus Xantensis, ante bimatus spacium, in urbe Romana optime novit mendicatas, ut viri boni rerum peractarum rudes, primę nostre Apologie, magnam putarent pro Capnione illatam esse vim, et famosam ipsius in sua ad generosum comitem Hermannum de Nuenar epistola, tum responsionem, tum obiurgationem malevolam ac plane mendacem, nihilque aliud quam primę nostre Apologie prefationem cavillantem, non invalidam videri, cum tamen hæ dicti libelluli responsiones utramque nostram apologiam duobus præcesserint annis. Quid igitur turpius, quid dedecorosius, quid ridiculum magis Ioanni Reuchlin potuit contingere, quam vetera et ea quidem incerto edita auctore in lucem dari? ut obsoletis illis, ac veluti in oblivionem redactis novę nostre ac primę Apologie contra dialogum Georgio Benigno ascriptum (super qua temporibus illis nihil unquam cogitatum fuit) estate nunc præterita responsum esse videretur, simplices et bonos viros tam subdolo ac subtili vaframento insipienter seducendo. Neque hoc satis fuit, sed vetera etiam illa, de quibus modo dixi, minus integre impressa sunt, clausulam illius libelli finalem studiose subticendo. Nec item hoc secundo solum offendimur crimine, sed plerisque pro parte nostra impugnationibus in forma debita Romę a nobis adversus Capnionem legitime exhibitis, in hoc libello inepte prætermissis optimos quosque (id quod factum non oportuit) a via veritatis in

⁹ libellulum] i. e. qui inscriptus 'Defensio nova Ioannis Reuchlin ex urbe Roma allata, idq; paucis abhinc diebus' epistolis trium illustrium virorum ad Hermannum Comitem Nuenarium (Indic. bibliograph. Hutten. p. 28* sq. num. XIII. 3.4.5.) adiectus est.

hunc usque diem auctor ipse avertit, capiendo sagittam, sed non ponendo signum quod impeti debebat. Quæ ubi facta cognovimus, mox illud nobis incidit horatianum

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.

Ceterum ut hæc latius absque contumeliis et convitiis, sapientum more prosequamur, 5 Ante tres ferme annos oblata fuerunt pro nostra parte reverendissimo domino Cardinali S. Eusebii obiectiones quedam nostræ contra alemanicum consilium sive oculare speculum Ioannis Reuchlin, quas idem reverendissimus postea nobis retulit, se tradidisse sollicitatoribus partis adversæ, quas tamen post longam satis moram (me pluries ad Cardinalem instantius interpellante, ut quemad- 10 modum nostra tradiderat adversarius, ita quoque et eos nobis respondere compelleret) egre atque difficulter, necnon et mendicando illic impetravere. Responsioni itaque illorum, de qua in hoc nostro opusculo mentionem facimus, et quam hic libellulum appellamus, nobis in eadem urbe per Reverendissimum communicatæ, mox respondimus et replicavimus, nostrasque (ut sic dicam) re- 15 plicationes iudici honorifice præsentavimus, quæ etiam nuper in editione libelluli prædicti ultima omisse sunt. Responsionis igitur prædictæ, seu Reuchlinicæ defensionis auctor ille obscurus (nimirum qui nomen et personam suam delitere cum obscuris voluit) mance nimium, et omnino imperfecte opponentis pro parte nostra obiectiones citavit, ut nemo dinoscere posset, contra quid aciem suam 20 instruxisse videretur. Et quia sub tali forma, pluribusque aliis (ut supra dictum est) obiectionibus nostris sive responsionibus, reuchlinicisque etiam assertionibus, errores intolerabiles utrobique spirantibus, ex composito prætermissis, apud nos in lucem prodit, propterea ad honorem dumtaxat Iesu Christi et sacre fidei tuitionem, et ob nullam aliam causam, opusculum hoc novum con- 25 fecimus, cui meritum Apologiæ secundæ inscripsimus nomen, ut in eo palam conspiciatur, super quo in ecclesia dei contra Capnionem et eius innominatum defensorem belligeretur, et ut optimus quisque intelligat, non invidiæ sed fidei (A^{5b}) causam a nobis agi. Primo igitur Capnionis semper pro iudeis præmittimus 30 assertionem, eam de verbo ad verbum, et eodem modo quo Romæ ab adversariis exhibita est, absolutissime recitantes. Deinde opponentis pro nobis in Capnionem obiectiones subiicimus. Tertio dicti garruli et præfensi defensoris (Ioannis videlicet sine nomine) inermes frivolasque defensiones, quas præstigationes potius ac nenias appellarem, nihil eruditionis nihilque prorsus veritatis continent. Nec mirum. Hic enim triplex ordo Romæ prius fuit observatus, 35 quo in his locis minime observato garruli solum unius strophas, ceteris omnibus studiose derelictis (ut apud simplices et talis fallaciæ ignaros nonnihil pro Capnione actum videretur) imperfecte satis impressas legimus. Hanc ergo imposturam (ut paulo ante tactum est) dolenter Christi gratia attendentes, prædictum ordinem ultimo omisum, in hac nostra Apologia repetivimus. Quarto 40 autem loco et ultimo iustas ac bene meritas Theologi in obscurum illum Reuchlinistam prætensumque defensorem obiurgationes, catholicasque et veras omnino impugnationes adicimus, ut huiusmodi et taciti quidem defensoris vastramenta omnifariam lacerarent ac supprimerent. Nec tamen tua modestia, benivole lector, aut quivis alter vir bonus, nobis succenseat, quando hunc prætensum 45 defensorem nunc garrulum, nunc sophistam, modo præstigiatores, modo infuscatores et id genus aliis nominibus appellamus. Etenim processus hic noster aperiet, dicta ipsius omnia hæc epitheta et longe maiora expostulasse, præsertim cum nullo nomine proprio in puerilitatum illarum editione conspexerimus baptisatum. Hinc arbitrati sumus, a facturæ suæ meritis eum qui latere voluit, 50

licite posse vocitari. Et ob id quoque potissimum, quoniam ridiculus ille (quisquis fuerit) homo in calce cavillationum suarum sic suam absolvit defensionem, 'Hęc, mi Stephane, sint apud te, ne forte bonus ille frater faciat fortasse novos articulos contra hęc'. Quę quidem verba studiose nuper suppressa sunt, non, ut ego deciperer, qui ante duos annos (ut supra dixi) hęc omnia Romę publicata legeram, verum ut simplices et boni fucatis quibusdam rebus ac veluti novis defraudarentur. Si vero adversarii nostri aut illorum complices dicere vellent, pŕedicta in monstroso Reuchlinistę libello Romę exhibito minime contineri, referemus confestim nos ad libellum pro parte eorum Reverendis-
 10 simo domino Cardinali tunc temporis oblatum. O gloriosum igitur defensorē, qui cum obscurorum virorum deo in antro maledicentię abdito latitante incognitus delitere exoptat, quem certe ob id ipsum ex Obscura reuchlinistarum cohorte esse, suspicari non abs re licebit. O gloriosam etiam defensionem, cui auctor ipse non satis confidit, quinimmo veretur, ne hęresium In-
 15 quisitor hereticales inde colligat articulos. O felicem quoque Capnionem, qui eiusmodi sortitus est defensorem, qui (ut reliqui obscuri omnes) semetipsum de periculosus suspectum habet articulis. Attamen nonnihil is defensor ex prophético assecutus est spiritu, dum sibi quod verebatur accidisse quisque visurus est, et quia hoc nonnulli animadverterunt, clausulam illam finalem omissam
 20 cōiciimus. Ceterum, disciplinate lector, videre mihi videor nonnullos huic operi insultaturos, forsitan[que suo calumniandi more dicturos, stylum huius operis (A⁶) illatinum esse, utpote hominis illitteratissimi, ut nuper audaculus quidam in sua ad generosum comitem epistola a se publicata facere est ausus. Quid ipsi ad hoc dicimus? Adeo inquam multorum proterva phantasia sive cęcitas
 25 est tantamque nauseam habent in Christi cibo, ut fecundissimam non dignentur percipere veritatem nisi Ciceroniano verborum nitore tradatur. Quibus certe satis responsum erit, si verbum illud apostoli pro nobis sumpserimus dicentis 'Etsi sermone imperitus sum, non tamen scientia'. Et alio loco 'Veni non in sublimitate sermonis'. Et iterum, 'Loquimur non in doctis humanę sapientię verbis, sed in doctrina spiritus'. Veritati enim (quam spiritussanctus nobis expressit) et scripturis sacris, non verborum pompę intendimus. Et quidem sermonis nitor nullum sibi in hoc opere locum vindicare potuit, cum ipse
 30 contextus sub propriis verbis interloquentium id non expectet. In primis enim nostri instituti est, ad evadendas captiosorum malivolorumque hominum calumnias, propria Capnionis verba fideliter pŕemittere et sub ea solum interpretatione, quę per Martinum Groningum, hominem aliqui literatum, sed ornatui non insistentem, stylo simplici Romę, et pro parte adversa iudicialiter est exhibita. Idem quoque de verbis huius defensoris nobis agendum, cuius etiam eloquium stylo alterius longe inferius est. Hac ergo ratione non erat nobis in
 40 hoc opere ornatui studendum, qui optime callemus scriptum esse, non in bove simul et asino arandum, nec induendum quempiam vestimento, quod ex lana et lino contextum sit. Si tamen Reuchlinistę illi, de quibus statim in genere locuti sumus, homines fortasse perversi, ad sui Capnionis favorem invehi in nos voluerint, et indignis nos contumeliis proscindere, cogitabimus certe, nos
 45 non esse meliores apostolis, qui ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni erant habiti pro nomine Iesu (cuius hoc negotium est quod agimus) contumeliam pati etc. Quales enim illi sint, viri boni et sapientes non ignorant. Rident sepe numero multi coram aliis, turpissimas Reuchlinistarum invectivas

²² quidam] Huttenus. cf. opp. vol. I. 164. vers. 28. ⁴⁰ in sic 1.

legentes, seorsum tamen et in conspectu bonorum illas cum suis auctoribus velut pestilentiam detestantur. Nec immerito. Nam ad contumelias illi et ad convitia a suis similibus educati, dum monstra et portenta verborum eructant, ne ad unam quidem theologicam questionem nobis in scholis respondere possent. Si autem se posse dixerint, veniant obsecro, et nos semper viva voce ad respondendum pro ecclesia in Christo paratissimos habebunt, nec viva solum voce, sed scriptis etiam, dummodo aliquid in medium producerint, quod sapientes et boni dignum responsione iudicaverint. Te igitur non moveat, neque a Christi et ecclesie negotio avertant false calumniantium sive obtrectatorum maledictiones, preter fucum apparentem, et superbos ausus nihil boni continentes. Quapropter ut te paucis absolvam, erit deus iudex inter illos et nos, quod preter convitia (quibus turpiter abundant) causis sese ingesserunt, que nihil ad illos pertinebant, et a quibus liberi, etiam cum honore esse potuissent. Nos tamen pro nostro officio et theologorum more, illorum convitiis respondere dedignamur, ne (A^{6b}) fidei | negotium (ut in epistola precedenti ad reverendum dominum Prepositum Xantensem, virum nunquam satis laudatum, scripsimus) maledicis contentionibus involvatur. Est enim hereticorum et eorum etiam, qui vel hereticales libros vel ipsos tandem hereticos defendere moluntur, ut dum rationibus et ecclesiasticis sententiis nihil possunt, sese convitiis, execrationibus et apparentibus quibusdam cavillis, via etiam facti (si possunt) ultro citroque contueantur. Vale, lector piissime, et que in sequenti opusculo tam aperta fronte, et ad honorem domini nostri Iesu Christi, omniumque fidelium salutem, perpaucis dicuntur, boni consulo. Colonie ex conventu nostro Anno .M.cccc.xviii. in Augusto.

[His litigiosis epistolis egregie respondet sequens Francisci Sickingensis expostulatio, de qua vide Hutt. opp. I. p. 320. num. CL. et infra p. 446. sq. epistolam 25 Prædicatorum ad Leonem X. d. 10. Mai. a. 1520. datam cum Hochstrati ovantis §. 26.]

a ij

Ernoderung vnd verkundung: des | Edeln vñ vestn Francisco
vñ Sickingen / zñ Eberbürg / an vnd wider Prouincial prioren
vnd Con-uenten Prediger ordens teutscher nation vñ sunder-
lichen Brüder Jacoben von der hochstraten / auch | prediger or-
dens / von wegen vnd namen / des hoch-gelehten vnd weitberümb-
ten hern Johann Neüch-|lins baiden Rechten doctor / seiner er-
langten Erecu-|torial halben x.

30

Francisci equo insidentis hastamque longam ferentis sequentiumque lancearii peditis duorumque equitum rudis xylographica effigies.

35

a ij

Euch den wirdigen / Hochgeler|ten / gaislichen / andechtigen / | herrn Eberhar-
ten / doctor prouincial / auch allen andern vet|tern vnd Brüdern prediger or|dens
teutscher Natio / prouinz | sampt ewr in mich bestimpten | sachen / anhangern vnd
verwandten / Thun ich Franciscus von Sickingen zñ wissen / Nach dem | euch vnd
gemainlich aller erberkait / baiden gaisli-|cher vnd werntlicher stendt vnuerporgen 40

²² perpaucis] i. e. volumine 24 foliorum in 4°.